

เกาะกระแสไหล

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ

“ความเชื่อมั่นต่อกระบวนการ ยุติธรรมในสังคมไทย”

ความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมในสังคมไทย

กระบวนการยุติธรรมเป็นระบบการจัดการด้านความยุติธรรมในคดีต่าง ๆ ตามกฎหมาย ซึ่งประกอบด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐ เจ้าพนักงาน องค์กรและกระบวนการตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายในการค้นหา และตรวจสอบให้ได้ความจริงในคดีเพื่อการดำเนินการให้เกิดความยุติธรรม ตลอดจนการลงโทษและปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดตามวิธีการที่เหมาะสม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรม คุ้มครองสิทธิของบุคคลและอำนวยความยุติธรรมในสังคม ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย มีข้อจำกัดหลายประการทั้งในกระบวนการยุติธรรมหลัก คือ การเริ่มต้นที่พนักงานสอบสวน อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ การใช้ระยะเวลาพิจารณาคดีที่ยาวนาน กระบวนการยุติธรรมมีความเหลื่อมล้ำในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นสืบพยานหลักฐานไปจนถึงการพิจารณาคดีตัดสินคดี จนนำไปสู่วาทกรรมที่เรียกว่า “สองมาตรฐาน” เป็นสาเหตุทำให้ภาพลักษณ์ของกระบวนการยุติธรรมขาดความโปร่งใส ขาดความเชื่อมั่นของประชาชน

สำหรับปัญหาสำคัญในกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ในสังคมมาอย่างยาวนาน คือ ปัญหากระบวนการยุติธรรมชั้นสอบสวนที่แตกต่างกันตามเศรษฐกิจฐานะของผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องหาและจำเลยที่มีโอกาสรับความช่วยเหลือจากทนายความที่มีความชำนาญสูง มีโอกาสได้ค้นหาพยานหลักฐานเพื่อหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ รวมถึงได้รับการประกันตัวในขณะดำเนินคดีทุกขั้นตอน และยังมีความหวังว่าหากต้องโทษจำคุกในราชทัณฑ์จะได้รับโทษน้อยที่สุด ปัญหาความเป็นกลางและอิสระของพนักงานสอบสวน การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาและอิทธิพลท้องถิ่น ทำให้ประชาชนที่เดือดร้อนถูกละเมิดสิทธิไม่กล้าแจ้งความดำเนินคดี เพราะเกรงกลัวเรื่องความปลอดภัยในชีวิตของตนและครอบครัว เนื่องจากอาจมีผลกระทบในการดำเนินชีวิตปกติต่อไปได้ ปัญหาระยะเวลาในการดำเนินคดียุ่งยากซับซ้อน ปัญหาการทำงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเกิดความซ้ำซ้อน มีหลายหน่วยงาน ขาดความเชื่อมโยงกัน และปัญหาของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักมีความล่าช้าและมีค่าใช้จ่ายมาก ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย จึงไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง และกระบวนการยุติธรรมขาดศักยภาพในการพัฒนาทางเลือกให้กับประชาชน ทั้งนี้ กระบวนการยุติธรรมเป็นส่วนสำคัญในหลักนิติธรรมที่คุ้มครองสิทธิความเสมอภาคของประชาชนอย่างทั่วถึง เพื่อให้สามารถใช้บังคับให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม และให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดผลดี ความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงแก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เปิดเผยผลสำรวจของประชาชน เรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม” ทำการสำรวจความคิดเห็นประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้น 1,310 ตัวอย่าง เกี่ยวกับความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตหรือทรัพย์สินของสังคมปัจจุบัน ความเชื่อมั่นต่อมาตรการของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดูแลความปลอดภัย ความคิดเห็นต่อประเด็นเนื้อหาที่ภาครัฐควรจัดให้มีในแอปพลิเคชัน ทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีแบบง่าย โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 97 โดยมีผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ความรู้สึกปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินในสภาพสังคมปัจจุบัน

ความรู้สึกปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินในสภาพสังคมปัจจุบัน	ร้อยละ
ปลอดภัยมาก	20.46
ค่อนข้างปลอดภัย	40.31
ไม่ค่อยปลอดภัย	29.77
ไม่ปลอดภัย	9.46
รวม	100.00

2. ความเชื่อมั่นต่อมาตรการของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดูแลความปลอดภัยต่อร่างกายและทรัพย์สิน

ความเชื่อมั่นต่อมาตรการของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดูแลความปลอดภัยต่อร่างกายและทรัพย์สิน	ร้อยละ
เชื่อมั่นมาก	11.52
ค่อนข้างเชื่อมั่น	33.59
ไม่ค่อยเชื่อมั่น	41.91
ไม่เชื่อมั่น	12.98
รวม	100.00

3. ประเด็นเนื้อหาที่ภาครัฐควรจัดให้มีในระบบหรือแอปพลิเคชัน (Application) เพื่อพยากรณ์สถานการณ์ การเกิดอาชญากรรมหรือการแจ้งข้อมูลให้ทราบถึงสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่/ช่วงเวลา

ประเด็นเนื้อหาที่ภาครัฐควรจัดให้มีในระบบหรือแอปพลิเคชัน (Application)	ร้อยละ
การค้นหาสถานีตำรวจใกล้เคียง	91.25
การแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภัยอาชญากรรม	89.50
การแจ้งพื้นที่ที่มีความเสี่ยงและช่วงเวลาการเกิดอาชญากรรม	87.75
การแจ้งข้อมูลองค์ความรู้และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันภัยอาชญากรรม	87.75
ข้อมูลสถิติการเกิดอาชญากรรม	87.00
ข้อมูลวางแผนการเดินทางเพื่อรับรู้ระดับความเสี่ยงอาชญากรรมในพื้นที่	85.75

หมายเหตุ: สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

4. ข้อมูลที่ต้องการทราบหากหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมจะมีการจัดทำระบบหรือแอปพลิเคชัน (Application) เพื่อการเรียนรู้กฎหมายในช่องทางออนไลน์

ข้อมูลที่ต้องการทราบในระบบแอปพลิเคชัน (Application) เพื่อการเรียนรู้กฎหมาย	ร้อยละ
กลไกในสื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media)	58.55
ช่องทางการดำเนินการจากการถูกล้วงข้อมูลของมิชชัน	53.21
กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค	51.22
ช่องทางการให้คำปรึกษาทางกฎหมาย	37.33
กฎหมายจราจร	36.64
กฎหมายเกี่ยวกับสัญญาที่ไม่เป็นธรรม	32.67
การแก้ไขปัญหาหนี้สินและหนี้ในระบบ	29.08
การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน	28.02

ข้อมูลที่ต้องการทราบในระบบแอปพลิเคชัน (Application) เพื่อการเรียนรู้กฎหมาย	ร้อยละ
การขอรับความช่วยเหลือหรือเยียวยาในกรณีตกเป็นผู้เสียหายหรือแพะจากการถูกดำเนินคดี	24.43
กฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดี และคดีล้มละลาย	15.42
การดำเนินคดี การประกันตัว ค่าธรรมเนียมศาล การติดต่อทนายความ	13.89
กฎหมายประกันภัย	12.44

หมายเหตุ: สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่มีความรู้สึกค่อนข้างปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินในสังคมปัจจุบัน ร้อยละ 40.31 รู้สึกไม่ค่อยปลอดภัย ร้อยละ 29.77 ในขณะที่ความเชื่อมั่นต่อมาตรการของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดูแลความปลอดภัยต่อร่างกายและทรัพย์สินส่วนใหญ่ไม่ค่อยเชื่อมั่น ร้อยละ 41.91 ค่อนข้างเชื่อมั่น ร้อยละ 33.59 ไม่เชื่อมั่น ร้อยละ 12.98 และเชื่อมั่นมาก ร้อยละ 11.52 ซึ่งเป็นระดับความเชื่อมั่นที่น้อยที่สุด นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าเนื้อหาที่ภาครัฐควรจัดให้มีในระบบหรือแอปพลิเคชัน (Application) สำหรับบริการให้แก่ประชาชน แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลเพื่อพยากรณ์สถานการณ์การเกิดอาชญากรรมหรือการแจ้งข้อมูลให้ทราบถึงสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่/ช่วงเวลา มีค่าสถิติที่ใกล้เคียงกันร้อยละ 85 ขึ้นไป คือ ระบบการค้นหาสถานีตำรวจใกล้เคียง การแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภัยอาชญากรรม การแจ้งพื้นที่ที่มีความเสี่ยงและช่วงเวลาการเกิดอาชญากรรม การแจ้งข้อมูลองค์ความรู้และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการป้องกันภัยอาชญากรรม ข้อมูลสถิติการเกิดอาชญากรรม และข้อมูลวางแผนการเดินทางเพื่อรับรู้ระดับความเสี่ยงอาชญากรรมในพื้นที่

2. ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้กฎหมายผ่านช่องทางออนไลน์ 5 ลำดับแรก คือ 1) กลโกงในสื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media) ร้อยละ 58.55 2) ช่องทางการดำเนินการจากการถูกฉ้อโกงของมิจฉาชีพ ร้อยละ 53.21 3) กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ร้อยละ 51.22 4) ช่องทางการให้คำปรึกษาทางกฎหมาย ร้อยละ 37.33 และ 5) กฎหมายจราจร ร้อยละ 36.64

ความต้องการข้อมูลทั้ง 2 ประเภทดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการด้านข้อมูลที่เป็นทั้งข้อมูลเตือนภัยเพื่อเป็นการป้องกันก่อนที่เหตุจะมีขึ้น และข้อมูลทางกฎหมายเมื่อเหตุได้เกิดขึ้นแล้ว เพื่อเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเข้าถึงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม สำหรับเป็นองค์ความรู้เพื่อเรียกร้องในการทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสุริรัตน์เถื่อนชัย (2566) ทำการศึกษาเรื่องปัญหาอุปสรรคของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง พบว่ามีปัญหา 2 ประเด็น คือ (1) เรื่องเขตอำนาจศาลปกครองในการพิจารณาคดีปกครองที่มีการฟ้องการกระทำทางปกครองของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะในประเด็นข้อพิพาทเรื่อง สิทธิในที่ดินที่อาจต้องมีการตีความในคดีพิพาท หากศาลปกครองวินิจฉัยว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายเอกชนไม่ใช่สิทธิตามกฎหมายมหาชน ทำให้ต้องโอนคดีไปศาลยุติธรรมพิจารณาเสียก่อน หากเหตุแห่งคดีเกิดจากการออกพระราชกฤษฎีกาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ฟ้องคดีอาจต้องนำผลแห่งคำพิพากษาของศาลยุติธรรมมาฟ้องต่อศาลปกครองเป็นอีกคดีหนึ่ง เพื่อให้ศาลปกครองพิจารณาพิพากษาว่าพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่อาจทำให้ประชาชนไม่อาจเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้โดยสะดวก รวดเร็ว และ (2) ปัญหาการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดีปกครองได้มีการบัญญัติหลักการไว้ว่า ให้ประชาชนสามารถฟ้องคดีปกครองโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล เว้นแต่การฟ้องคดีขอให้สั่งให้ใช้เงินหรือส่งมอบทรัพย์สิน และประชาชนสามารถดำเนิน

กระบวนการพิจารณาได้ด้วยตนเองโดยไม่ได้บังคับว่าต้องมีนายความช่วยร่างฟ้องและดำเนินคดีปกครอง โดยประชาชนสามารถทำคำฟ้องด้วยตนเองเป็นหนังสือและมีรายการครบบตามที่กำหนด แต่เนื่องจาก คดีปกครองเป็นข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งอาจมีความไม่เท่าเทียมกัน ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในคดีปกครองหรือไม่รู้ฐานะและรายได้เพียงพอที่จ้าง นายความ ในบางกรณีอาจจำเป็นต้องมีนายความหรือนักนิติศาสตร์ทางกฎหมายปกครองเข้ามาให้ คำแนะนำในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางปกครองในการร่างคำฟ้องคดีต่อศาลปกครองให้เป็นไป ตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด หากผู้ฟ้องคดีไม่มีความรู้ทางกฎหมายปกครอง หรือไม่รู้วิธีเขียน หรือไม่ทราบเงื่อนไขเกี่ยวกับการฟ้องคดีปกครองที่ต้องมีการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองก่อน แต่ผู้ฟ้องคดี ไม่ได้ดำเนินการตามเงื่อนไขดังกล่าว เพราะเหตุไม่รู้กฎหมายหรือไม่รู้วิธีดำเนินการโดยนำคดีมาฟ้องต่อศาล ปกครอง ซึ่งศาลปกครองจะสั่งไม่รับคำฟ้อง ทั้งที่เหตุแห่งการฟ้องคดีนั้นเกิดจากการกระทำโดยไม่ชอบด้วย กฎหมายของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันอาจเป็นเหตุให้ประชาชนเข้าไม่ถึง กระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้

ส่วนการศึกษาของประดิษฐ์ แป้นทอง (2558) เรื่องปัญหาและแนวทางในการพัฒนา กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย สามารถจำแนกปัญหาได้เป็นรายด้าน คือ 1) ปัญหากระบวนการ ยุติธรรมชั้นสอบสวนและชั้นศาล โดยกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญาที่จะต้องอยู่ในการพิจารณาคดีที่ใช้ เวลานานและมีค่าใช้จ่ายสูง ประชาชนผู้ด้อยโอกาสอาจไม่ได้รับความเสมอภาคในการพิจารณาคดี การใช้ หลักดุลพินิจของศาลอาจไม่อยู่บนพื้นฐานความเป็นกลาง 2) ประชาชนบางส่วนยังไม่สามารถเข้าถึง กระบวนการยุติธรรม เนื่องจากระบบกฎหมายไทยยังไม่ครอบคลุม ถูกมองว่าเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มใด กลุ่มหนึ่ง การทุจริตคอร์รัปชันในกระบวนการยุติธรรมทำให้เกิดปัญหาความเที่ยงธรรมของการพิจารณาคดี รวมถึงความไม่รู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทั้งข้อกฎหมายและการฟ้องคดีที่ส่งผลต่อความเสียหายได้ 3) ปัญหาความไม่เป็นระบบ การขาดประสิทธิภาพของการบริหารงานยุติธรรมในประเทศไทย ทำให้การ ทำงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเกิดความซ้ำซ้อน ขาดการบูรณาการข้อมูลที่ควรมีความ เชื่อมโยงกัน เพื่ออำนวยความสะดวกทั้งผู้รับบริการและผู้ให้บริการ และ 4) ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเป็นกระบวนการยุติธรรมแบบฟ้องร้อง (Litigation) เมื่อเกิดข้อพิพาท ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนขึ้น จะมีการนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาล ให้ศาลทำหน้าที่ไต่สวน ชี้ขาด และตัดสิน ข้อพิพาทคดีเพื่อชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ถูกกระทำหรือลงโทษผู้กระทำผิด กระบวนการยุติธรรมกระแส หลักประกอบด้วยการทำงานที่ของตำรวจ อัยการ และศาลยุติธรรมที่มีความล่าช้า มีค่าใช้จ่ายมาก ส่งผลให้ ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ทั่วถึง กระบวนการยุติธรรมขาดศักยภาพในการพัฒนา ทางเลือกให้กับประชาชน เช่น ระบบยุติธรรมชุมชนที่เน้นการแก้ไขข้อขัดแย้ง ข้อพิพาททางแพ่งหรือทาง อาญาที่ยอมความได้โดยใช้กระบวนการไกล่เกลี่ย การประนีประนอมเพื่อยุติข้อพิพาทในระดับชุมชนก่อนนำ คดีขึ้นสู่ศาล และการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ

จากงานวิจัยที่นำเสนอมาข้างต้นมีความสอดคล้องกับผลการสำรวจความเชื่อมั่นต่อ กระบวนการยุติธรรมในสังคมไทย กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างแสดงความเห็นว่า ไม่ค่อยเชื่อมั่นต่อมาตรการ ของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดูแลความปลอดภัยต่อร่างกายและทรัพย์สินร้อยละ 41.91 โดยเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมอาจไม่เอื้อต่อคนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสและผู้ขาดความรู้ความเข้าใจด้าน กฎหมาย อาจทำให้เกิดความเสียหายต่อการพิจารณาในชั้นคดีได้ จึงเป็นที่มาความต้องการให้มีระบบ ฐานข้อมูลเพื่อการเรียนรู้กฎหมายในช่องทางออนไลน์ ซึ่งจะเป็นการให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไปให้ทราบถึง

ขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม หรือแนวทางการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังจะเห็นได้จาก ความต้องการข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการจากการถูกฉ้อโกงของมิชญาชีพ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค การให้คำปรึกษาทางกฎหมาย กฎหมายเกี่ยวกับสัญญาที่ไม่เป็นธรรม การแก้ไขปัญหาหนี้สินและหนี้นอกระบบ การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน การขอรับความช่วยเหลือหรือเยียวยาในกรณีตกเป็นผู้เสียหายจากการถูกดำเนินคดี แนวทางการดำเนินคดี การประกันตัว ค่าธรรมเนียมศาล การติดต่อทนายความ โดยความต้องการข้อมูลดังกล่าวล้วนเป็นข้อมูลที่ประชาชนมีโอกาสจะต้องนำไปใช้ในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่การสืบสวนและการพิจารณาคดีในชั้นศาลทั้งสิ้น ดังนั้น หากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมแล้ว ย่อมทำให้การถูกเอาเปรียบหรือการพิจารณาคดีที่ไม่เป็นธรรมลดน้อยลงตามไปด้วย ศาลและอัยการจะมีการพิจารณาคดีที่มีความรอบคอบและยุติธรรมมากขึ้น เนื่องจากเกิดการตรวจสอบการทำงานโดยประชาชน จึงต้องมีความรอบคอบและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ทำให้ความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมได้รับการยอมรับและไม่เกิดความสงสัยในผลการพิจารณาคดีว่ามีการเอื้อประโยชน์ต่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด นอกจากนี้ให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมแล้ว ภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีการพัฒนากระบวนการหรือระบบงานยุติธรรมด้านอื่นในลักษณะคู่ขนานกับการให้ความรู้แก่ประชาชนไปพร้อมกัน เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีความเข้มแข็ง โปร่งใส และสร้างความเชื่อมั่นแก่ทุกฝ่าย ดังนี้

1. ระบบราชการในประเทศไทยยังมีความเป็นปัจเจกมากกว่าที่จะทำเป็นระบบ ขั้นตอนในการประสานงาน การส่งต่อข้อมูลยังขาดความเชื่อมโยงต่อกัน แต่ละองค์กรต่างทำหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงระบบหรือกระบวนการในภาพรวม เช่น การเก็บข้อมูลคดีในชั้นตำรวจ อัยการ ศาลยุติธรรมและศาลพิเศษ หน่วยงานราชทัณฑ์ และสถานพินิจยังไม่สอดคล้องกัน ทำให้สืบค้นฐานข้อมูลได้ยาก ไม่สามารถนำมาสะท้อนสภาพปัญหาที่แท้จริงหรือออกแบบกลไกการแก้ไขปัญหาได้ จึงควรส่งเสริมให้มีความร่วมมือระหว่างองค์กรมากขึ้นและใช้ระบบฐานข้อมูลเดียวกันทั้งกระบวนการยุติธรรม

2. การพัฒนาองค์ความรู้และสร้างทัศนคติที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมให้ตระหนักถึงหน้าที่ก่อนสิทธิเสรีภาพ และมีความรู้ในกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง เพื่อแก้ปัญหาบุคลากรและการมีส่วนร่วมของประชาชน ระบบ หรือโครงสร้างองค์กรที่ประเทศไทยนำต้นแบบมาจากต่างประเทศซึ่งเป็นระบบหรือโครงสร้างที่ดีแต่มีปัญหาที่บุคลากรขาดความพร้อม ทักษะ และความรู้ที่จะทำงานให้สอดคล้องกับระบบ ในประเด็นดังกล่าวนอกจากพนักงานเจ้าหน้าที่ประจำ เช่น พนักงานสอบสวน อัยการ ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ฯลฯ ยังรวมถึงทนายขอแรงหรือทนายความที่รัฐจัดหาให้คู่ความด้วย

3. บทบาทของชุมชนยังมีน้อยและกระบวนการยุติธรรมขึ้นกับส่วนกลางมากเกินไป ความร่วมมือในชุมชนเพื่อป้องกันอาชญากรรม จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การปฏิรูประบบยุติธรรมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริงทั้งในด้านเวลา ระยะทาง และเนื้อหาที่ซอซธรรมจะช่วยอำนวยความสะดวกได้มากขึ้น โดยต้องเกิดจากความร่วมมือขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมจากส่วนกลาง และความร่วมมือจากชุมชนด้วยเช่นกัน

4. ควรมีการปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของแต่ละหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมให้สามารถเอื้อต่อการเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้ กฎหมายบางฉบับมีความล้าหลัง อัตรากำลังไม่

สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เช่น อัตราโทษปรับต่ำเกินไป การใช้โทษจำคุกมากเกินไป องค์ประกอบของกฎหมายไม่ทันสมัยกับเทคโนโลยีที่ใช้ในการกระทำความผิด ฯลฯ การปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัยในเรื่องบทกำหนดโทษ อาจมีผลในเชิงป้องกันอาชญากรรมที่จะช่วยลดจำนวนปริมาณคดีในชั้นศาลได้อีกด้วย

5. ปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก และส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้มีกฎหมายหรือกฎกระทรวงเพื่อรองรับการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกหรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้รัฐมีกลไกได้รับรู้การดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักการของการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะเวลาสั้น ๆ และการแก้ไขกฎหมายอาญาจากคดีที่ยอมความไม่ได้ แก้ไขเป็นคดีที่ยอมความได้ ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาคดีล้นศาล คนล้นคุก เนื่องจากคดีอาญาที่ยอมความได้จะมีความยืดหยุ่นในตัวเอง หมายความว่าคดีอาญาที่ยอมความได้หากผู้เสียหายทำการประนีประนอมยอมความกับผู้กระทำความผิดได้แล้ว เมื่อผู้เสียหายถอนแจ้งความจะทำให้คดียุติลงทั้งผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิดไม่เสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการต้องถูกดำเนินคดีหรือถูกจำคุก แต่ถ้าคดีอาญาในคดีที่ยอมความได้คู่กรณีไม่สามารถเจรจาตกลงกันได้ เจ้าหน้าที่ตำรวจยังสามารถดำเนินต่อไปได้โดยที่ไม่ทำให้คดีเกิดความเสียหายแต่ประการใด

6. เร่งรัดการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อาทิ กำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า และมีกลไกช่วยเหลือประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ ปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม

7. บริหารจัดการกองทุนยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยมุ่งส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ 3 ด้าน คือ 1) ประชาชนได้รับการสนับสนุนเงินจากกองทุนยุติธรรมในการดำเนินการขอปล่อยตัวชั่วคราว การเยียวยาจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน 2) ประชาชนมีความเท่าเทียมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และ 3) สามารถลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

8. ส่งเสริมการรับรู้สิทธิทางกฎหมายและสิทธิขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนควบคู่ไปกับการป้องกันอาชญากรรม ดังผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง สำหรับเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบ การส่งเสริมการรับรู้สิทธิทางกฎหมายและสิทธิขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนด้วยการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารให้สามารถเข้าถึงและเชื่อมต่อข้อมูลกับหน่วยงานของรัฐได้สะดวกยิ่งขึ้น ดังเช่นความต้องการให้มีการพัฒนาฐานข้อมูลผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางที่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนในยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- คณิต ฌ นคร. (2560). ภาพรวมปัญหาของกระบวนการยุติธรรมไทย. สืบค้น 12 มิถุนายน 2567 จาก <https://tijforum.org/wp-content/uploads/2016/11/PPT-%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A2%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2-TIJ.pdf>
- ธีระ สิ้นเดชารักษ์. (2562). ศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ และบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมไทย. สืบค้น 14 มิถุนายน 2567 จาก <https://repository.turac.tu.ac.th/bitstream/handle/6626133120/925/2562A00058-%e%80%b8%a3%e0%b8%a2%e0%b8%b8%e0%b8%95%e0%b8%b4%e0%b8%98%e0%b8%a3%e0%b8%a3%e0%b8%a1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- ธีรนิติ์ เทพสุเมธานนท์, และคณะ. (2566). รายงานฉบับสมบูรณ์ ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์. สืบค้น 14 มิถุนายน 2567 จาก https://kpi.ac.th/knowledge/research/data/1403?fbclid=IwAR05HQDyYp37LxmgwCCLv_fA54DC_x36Z5ntc7r2-zTjF4Ymp6TIDN-0v5Y&page=8
- บุญส่ง วรสิงห์. (2563). การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไทย. สืบค้น 13 มิถุนายน 2567 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pacific/article/view/247776/168344>
- ประดิษฐ์ แป้นทอง. (2558). ปัญหาและแนวทางในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย. *วารสารกฎหมาย*, 8(16), 71-86.
- ปรเมศวร์ วงศ์พระลับ, และ ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม. (2562). การลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 12(3), 25-41.
- ภูมินทร์ บุตรอินทร์. (2556). *การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: เป็นไท.
- พินวิภทศร์ธา ถึงเวลาปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม. (2564). สืบค้น 12 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.the101.world/thai-justice-system-reform/>
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์. (2563). สรุปสาระสำคัญจากเสวนาวิชาการเรื่อง “กระบวนการยุติธรรมไทยในทศวรรษหน้า” เนื่องในโอกาส 60 ปี ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล นิติไกรพจน์. สืบค้น 14 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.law.tu.ac.th/summary-seminar-60years-surapon-nitikraipot-2/>
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (ม.ป.ป.). กระบวนการยุติธรรมกับการบริหารราชการไทย. สืบค้น 14 มิถุนายน 2567 จาก <http://www.wiruch.com/articles%20for%20article/article%20justice%20process%20and%20public%20admin.htm>
- วิรติ พาณิชย์พงษ์. (ม.ป.ป.). กระบวนการยุติธรรมในระบอบประชาธิปไตย 100 ปี. สืบค้น 14 มิถุนายน 2567 จาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1467

- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล”. (2566). **ความคิดเห็นของประชาชน “ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม”**. สืบค้น 27 พฤษภาคม 2567 จาก <https://nidapoll.nida.ac.th/data/survey/uploads/FILE-1695779048555.pdf>
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2558). **กระบวนการยุติธรรมไทย รื้ออดีต เข้าใจปัจจุบัน เชื่อมอนาคต**. สืบค้น 5 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.tijthailand.org/uploads/publication/file/20190513/th-cefjopx04568.pdf>
- สุรศักดิ์ แสนพรหม, สุภธิดา สุกใส, และ นิพนธ์ กัลยาเรือง. (ม.ป.ป.). **การเปลี่ยนแปลงของกระบวนการยุติธรรมภายใต้ประเทศไทย 4.0**. สืบค้น 14 มิถุนายน 2567 จาก <https://conference.kku.ac.th/colaimg/files/articles/05bed-o-89-.pdf>
- สุรรัตน์ เกื่อนชัย. (2565). ปัญหาอุปสรรคของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา**, 17(1), 267–313.